

/// SZOLNOK

A képpé vált látvány

/// BAKOS GÁBOR

A SZOLNOKI TRAUNER ART-FILMFESZTIVÁL ISMÉT BIZONYÍTOTTA, HOGY A DÍSZLET, A LÁTVÁNYTERV TÖBB MINT DÍSZÍTŐELEM ÉS LÁTVÁNYOSSÁG.

A szolnoki Alexander Trauner Nemzetközi Art-Filmfesztivál (ATAFF) októberben kapcsolódott a vidéki filmes fesztiválok sorozatába. A kultikus szolnoki Tisza Mozi és hozzá kapcsolódó „díszlettársa” a Múzsák tere ismét megtelt lelkes filmrajongókkal, művészi hajlamú diáksereggel, tapasztalt és gyakorlott filmesekkel, illetve díszlettervezőkkel.

A szervezők a látványvilág minősége szempontjából válogattak a nagy számban benevezett alkotások közül a három versenyszekcióba: európai nagyjátékfilm; „látványos tudomány” dokumentumfilm-szekció; külföldi és hazai diákalkotások.

A vetítések után az alkotások látványtervezőjével lefolytatott szakmai beszélgetéseknek az volt a célja, hogy feltárják képi kifejező erő összművészeti eredőit. Visszatérő alapgondolattá vált a fesztivál ideje alatt az a művészetközi (interdiszciplináris) megállapítás, hogy a mozgóképi filmnyelv, építészet, lakberendezés, grafika, formatervezés, színtan, képzőművészet, fotó olyan társművészeti ágak, amelyek egymás munkáját kreatívan támogatva és kiegészítve együttes erővel teremtik meg a filmen kibontakozó összetett (audiovizuális) látvány sajátos élményvilágát.

A fesztivál legizgalmasabb szakasza a három napos mesterkurzus előadásorozatának idején zajlott. A nagyjátékfilmeket zsűriző három sztárvendég előadása is a filmes látványtervezés körül forgott.

Az első napon, komolyzenei témájú imázsfilmjeivel nemzetközi reklámdíjakat megnyerő Géczy Dávid játék- és dokumentumfilm rendező előadását személyes filmtörténet-személetéből

bontotta ki. Számára filmkép mindekenélőtt vízió. A vizuális sugallat rejtett tartalmának kifejtése egy szorosan együttműködő alkotói csapat dolga. ahol a berendező, a kellékes, a kosztümös, a díszlettervező, az operatőr és a rendező azonos formaelvek mentén gondolkodik az egységes látványvilág megteremtésének érdekében.

Látványtér megalkotásával kapcsolatosan első példának a Coen-testvérek egyik kedvelt színdramaturgiai alapsémáját szemléltette. A múltat megidéző, „krémesen” barna, fakó tónusvilág jellemzi a Coen-testvérek vidéki filmjeinek nagy részét. Géczy a Zeneakadémiának készített imázsfilmjein (*A zene határtalanul*, a Bartók Világverseny és Fesztivál szpot) keresztül is bemutatta, hogy mennyire fontos egy bizonyos színskála fokozatainak tudatos végigvezetése egy film cselekményében. Géczy Dávid egyik kedvenc színösszetétele a szürke-kék-barna hármaskombinációja, amelynek színhatása eleganciával, egyfajta letisztult nyugalom érzetével ruhazza fel a film teremtett világát.

„Honnan kezdjük el forgatni a filmet?” – Az örök rendezői dilemma (lásd Godard) költői kérdésének felütésével indult az angol filmrendező, Peter Webber (*Lány fülbevalóval*) és a Los Angeles-i Filmfőiskolán végzett Jusz Balázs magyar rendező, baráti hangvételű, „sztorizgató” beszélgetése a mozi nagytermében.

Még aznap előzetesen levetítették François Truffaut önironikus játékfilmjét, az 1973-as *Amerikai éjszakát*. A Truffaut által alakított rendező figurája tudatos és ösztönös döntések sokaságát kénytelen meghozni a napi forgatások ideje alatt. Webber is ugyanezt állította: pontosan ilyen egy filmrendező

élete, ahogyan Truffaut ábrázolja. Egy átlagember 30 ezer döntést hoz meg egy átlagos nap alatt, amíg egy rendező 150 ezer döntést kénytelen meghozni egyetlen forgatási nap során. Eközben racionális, illetve ösztönös ráérzéseire kénytelen támaszkodni. A producerekkel vívott költségvetési viták végeláthatatlan sorozatát kénytelen lebonyolítani, miközben meg kell őriznie magában alkotói szándékait. Egy filmrendezőnek egyszerre kell lennie jó „projekt menedzsernek”, emberi konfliktusokat megfelelően kezelő pedagógusnak, illetve alkotóművésznek.

Webber kitért a látványtervezőkkel kialakított munkamódszerére is. Felhívta a figyelmet arra, hogy sok gyakorlati problémát meg kell oldani már az előzetes látványtervezői szakaszban. A látványtervezőnek ugyanazt kell tudni látnia, ami rendező fejében összeállt, vagyis, hogy a jeleneteknél milyen díszletelemmel tudja segíteni a történet érthetőségét, illetve a figurák jellemzésében is nagy feladat hárul rá. Az *art design*nek ismernie kell, hogy mik lesznek azok a vizuális megoldások, amelyek egy jeleneten belül irányítani fogják a nézői figyelmet.

A mesterkurzus harmadik napján a világ egyik legjobb látványtervezőjének számító Jean Rabasse tartott izgalmas előadást. Rabasse nemcsak a filmiparban dolgozik, hanem színházi előadások, operák, cirkuszi megashowk díszlettervezője, az albertville-i téli olimpia látványtervét is ő alkotta meg. Látványtervezőként eddig 20 nagyjátékfilmben vett részt. (A Marc Caro és Jean-Pierre Jeunet alkotópáros filmjeiért César-díjat kapott). Szolnokon a Fehér Házban játszódó *Jackie* (2016) című életrajzi filmdráma látványvilágának megalkotásáról beszélt. A Pablo Larrain rendezte film John F. Kennedy elleni dallasi merénylet utáni gyászos napok történéseiről mesél. Jackie Kennedy szemszögéből éljük át a drámai eseménysorozatot.

Rabasse a film megvalósításának egész folyamatáról beszélt. Fotókon, vázlatrajzokon, filmrészleteken, kutatási dokumentumokon keresztül szemléltette a legfontosabb munkafázisokat. Kezdte a beállításról-beállításra megrajzolt storyboarddal, majd következtek a különféle metszetű díszlettervek rajzai. Rekonstrukciós munkájuk során végig JFK elnöksége alatt

elkészített eredeti Fehér Házi szobafotókra támaszkodtak. A film díszletének megalkotásakor a legfontosabb hivatkozási anyag a CBS televízió 1962-es Fehér Házi látogatásáról szóló dokumentumfilmje volt. A CBS-forgatást Pablo Larrain is beemelte filmjébe. Különösen érdekes volt látni: hogyan komponálták utólag bele a Jackie-t átszellemült profizmussal játszó Natalie Portmant a CBS fekete-fehér dokumentumfilmjének felvételébe.

Larrai a 60-as évekbeli eredeti fotók és filmfelvételek részleteit is integrálta filmje dokumentarista hatású képi világába. Amelyik jelenetnél tehetette az eredeti (amatőr vagy televíziós) archívfelvételek képeinek régi stílusához igazította felvételi módszerét. A megmaradt archív képeket leutánozva forgatta az adott jelenet összes snittjét. Rabasse látványtervezői rekonstrukciós munkájában azonosult Larrain valóságúságra törekvő, „etikus” látásmódjával. Megtörtént eseményeket feldolgozó fikciós filmjükkel a lehető legközelebb akartak maradni a valósághoz.

A több hónapig tartó kutató munka előzte meg a díszlet- és eszközvilág utánzatának a legyártását. A Fehér Ház belső tereit az eredeti alaprajzi tervek alapján Párizsban újraépítették egy 2000 négyzetméteres stúdióban.

Claudio Cupellini:
A fiak földje
(Leon de la Vallée)

Jackie hálószobájának kialakításában fontos szerepet kaptak a kárpitosok és a textilesek, Jackie összes ruháját az eredeti anyagokból varrták újra. Családi életre berendezett egész felső emelet összes sarkát, berendezési tárgyait, és szobáit pontosan úgy építették újra, ahogyan Jackie Kennedy berendezte annak idején. Ha egy berendezési tárgyból nem tudtak 60-as évekbeli eredetit beszerezni, akkor Rabasse mesteremberekkel elkészíttette őket. Például a fogadószoba nagy, ovális asztalát egy budapesti asztalosmesterrel csináltatták meg.

Rabasse előadásának egyik legérdekesebb része volt amikor azokról a bonyolult és költséges digitális trükkfelvételekről beszélt, ahol az eredeti archív televíziós felvételbe integrálták Natalie Portman Jackie figuráját. Amint „beleforgattak” az eredeti archív televíziós felvételekbe megváltozott a képek identitása. Az utólag leforgatott fikciós felvétel „valódiságának” értéke nőtt miután digitálisan egybeillesztették az archív felvétellel. Az archív tévés felvétel dokumentumértéke is módosult, hiszen már a készülő játékfilm mesterséges álvalóságának (egyik) képe lett. Ezzel választ kapunk Rabasse előadásának címadó kérdésére is: „Hogyan teremtünk egy új valóságot?”, a már meglévő mintájára.

Rabasse javaslata: alkotáskor a valósághoz mindig annyira maradjunk közel, annyira legyünk valósághűek, amennyire csak tudunk, még ha fikciót (egy játékfilmet) is hozunk éppen létre.

A tíz versenyfilm közül a legjobb látványtervezésért járó díjat *A fiak földje* című olasz poszt-apokaliptikus disztópia kapta, amit a látványtervező Daniele Frabetti vett át. Frabettivel a film vetítése után a fesztivál főszervezője, Demeter Éva beszélgetett, amiből megtudtuk, hogy az alapsztori egy képregényből származik. A látványtervező és térberendező csapatnak a legnagyobb kihívást az jelentette, hogyan tudják létrehozni a közeljövőben játszódó történet állandó veszélyérzetet keltő, kíméletlen és kiismerhetetlen vad vidékét. A realista módon elemelt látványvilágot a Pó-folyó lápos, saras, deltavidéke inspirálta. A film operatőre Pohárnok Gergely volt.

Az ATAFF fesztivál látványtervezői szemszöge rávilágít arra a tényre, hogy egy filmalkotás vizuális világa kettős tartalommal bír. Jean Rabasse előadásának gondolatmenetét azzal zárta, hogy egy filmalkotásban a „mozgóvá” (azaz élővé tett) fantázia elevenedik meg, ugyanakkor minden egyes képkocka a film létrejöttének a dokumentuma is. – A film: Mozi és a Valóság „látványos” szimbiózisa. •